

próbę odpowiedzi na pytanie o charakter bezrobocia w Polsce (dobrowolne czy przymusowe?). Opracowania tego trudno nie uznać za oryginalny wkład w teorię rynku pracy okresu transformacji. Autorka wskazuje, że bezrobocie naturalne w Polsce nie wynika z dobrowolnego wyboru siły roboczej, ale jest rezultatem specyficznych czynników strukturalnych i instytucjonalnych (związanych z cechami polskiego rynku pracy) oraz procesu przemian transformacyjnych. Dlatego też słuszny wydaje się postulat, aby determinantów bezrobocia w Polsce nie należy rozpatrywać przez pryzmat teorii powstałych w innych warunkach ustrojowych. Ważną (także w aspekcie bieżącej dyskusji o skutkach kryzysu gospodarczego, konstatacją) jest stwierdzenie Autorki, że „najważniejszym wyzwaniem dla polityki gospodarczej w Polsce jest tworzenie warunków regulacyjnych i infrastrukturalnych sprzyjających szybkiej akumulacji kapitału fizycznego i ludzkiego”, bez czego niemożliwe będzie trwałe obniżenie bezrobocia naturalnego (które w latach 2003-2004 sięgało 18,8%).

Warto zwrócić uwagę, że recenzowana książka zawiera cenną bibliografię prac Profesora Wacława Wilczyńskiego za lata 1947-2007 (łącznie 1151 pozycji literatury) oraz wykaz prac doktorskich, których Profesor był promotorem. Ponadto książka oparta jest na dobrze dobranej literaturze zaliczanej nie tylko do klasycznej, ale i współczesnej. Załączony wykaz 327 pozycji ułatwi czytelnikowi studiowanie zaprezentowanych w niej problemów, co może przyczynić się do dalszego rozwoju idei liberalizmu i zapobiegnie osłabianiu – i tak niskiej – pozycji konkurencyjnej Polski poprzez próby umacniania gospodarczych funkcji państwa.

W recenzowanej publikacji podjęto niezwykle istotne i aktualne, teoretyczne oraz praktyczne aspekty funkcjonowania gospodarki. Książka dostarcza również wielu cennych informacji, na podstawie których zaangażowany czytelnik może sam dokonać ewaluacji „stanu spraw polskich”, Autorzy nie stronią także od przedstawienia własnych poglądów i ocen. Tym samym omawiane opracowanie jest użyteczne również dla polityki gospodarczej.

Eulalia Skawińska
eulalia.skawinska@neostrada.pl

Katarzyna G. Sobiech
katarzyna.sobiech@onet.eu

Maria Lissowska, *Instytucje gospodarki rynkowej w Polsce – Institutions for Market Economy. The Case of Poland*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2008, ss. 271.

Recenzowana książka należy do tych ważnych publikacji, które stanowią punkt odniesienia zarówno dla osób zajmujących się zawodowo studiami nad transformacją, jak i tych, którzy śledzą przemiany w Polsce, gdyż dotyczą ich bezpośrednio. Wielką zaletą recenzowanej książki jest jej dwujęzyczność; jeden wolumin zawiera równoległe wersje w języku angielskim i w języku polskim – ma to przynajmniej dwie zalety.

Pierwsza wynika z bardzo wysokiej jakości tłumaczenia na język angielski. Wersja angielska stanowi znakomitą pomoc dla badaczy z polskiego kręgu językowego, którzy opierając się na źródłach anglojęzycznych, a publikując w języku polskim, niejednokrotnie stają przed problemem tworzenia polskich odpowiedników pojęć i zwrotów z dziedziny ekonomii instytucjonalnej. Recenzowana książka może więc służyć jako swoisty punkt odniesienia. Po drugie, dzięki wersji angielskiej poszerza się krąg potencjalnych odbiorców publikacji. Warunkiem jest jednak odpowiednia polityka dystrybucyjna wydawnictwa C. H. Beck. Jest to tym bardziej ważne, że książka w znacznej części traktuje o uwarunkowaniach udanej polskiej transformacji zapoczątkowanej przełomowymi wydarzeniami z 1989 r.

Maria Lissowska ma uznany dorobek w dziedzinie nowej ekonomii instytucjonalnej i teorii instytucjonalno-ewolucyjnej, recenzowaną książkę można więc traktować jako podsumowanie pewnego etapu badań. Publikacja znakomicie wpisuje się w obchodzone w tym roku dwudziestolecie transformacji oraz wypełnia lukę w piśmiennictwie, ponieważ do tej pory tematyka zastosowań koncepcji ekonomii instytucjonalnej do opisu problemów transformacji była rozwijana głównie w formie *working papers* oraz artykułów w czasopiśmie.

Jakkolwiek Autorka we wstępie nie formułuje *explicite* celów pracy, to na podstawie lektury książki można stwierdzić, że są nimi: próba zastosowania koncepcji i narzędzi nowej szkoły instytucjonalnej do opisu zmian w instytucjach, które wywołane zostały wdrożeniem programu stabilizacyjnego i reform ustrojowych. W ramach tego celu nacisk położono na kwestie praw własności. Drugim celem, o charakterze mikroekonomicznym, jest analiza i ocena prawidłowości ewolucji stosunków umownych, w tym w szczególności w zakresie transakcji kredytowych.

Recenzowana praca jest pozycją nowatorską, ma również walory porządkujące dotychczasowy dorobek piśmienniczy. Układ pracy dobrze odzwierciedla jej cele. Opracowanie otwierają dwa bardzo wartościowe rozdziały o charakterze wprowadzającym. Rozdział pierwszy zatytułowany „Elementy teorii instytucjonalno-ewolucyjnej” („Elements of Institutional Evolutionary Theory”) zawiera przegląd literatury przedmiotu. Uwagę zwraca staranna selekcja źródeł. Czytelnik otrzymuje usystematyzowaną, autorską relację na temat podstawowych koncepcji, założeń oraz specyfiki teorii instytucjonalno-ewolucyjnej. Podobną konstrukcję i cele ma rozdział pt. „Nowa ekonomia instytucjonalna” („New Institutional Economics”). Zawarto w nim prezentację charakterystycznych dla nowej ekonomii instytucjonalnej założeń odnoszących się do działań ludzkich. Uwagę skoncentrowano na kategorii kosztów transakcyjnych. Słusznie szczegółowo omówiono tu hierarchie instytucji.

Kolejne dwa rozdziały, nawiązujące do kluczowych nurtów badań opisanych w rozdziale pierwszym i drugim przenoszą je do specyficznego środowiska gospodarek podlegających transformacji rynkowej. I tak rozdział trzeci pt. „Teorie instytucjonalne a problemy transformacji” („Institutional Theories and the Problem of Transition”) zawiera rozważania na temat relacji między ekonomią instytucjonalną a innymi szkołami współczesnej myśli ekonomicznej. Autorka przedstawia także ocenę przydatności wybranych podejść instytucjonalnych do badania procesu transformacji od gospodarki centralnie zarządzanej do gospodarki rynkowej. Rozdział czwarty pt. „Ewolucja instytucji w okresie transformacji” („Evolution of Institutions During the Transition to a Market Economy”), nawiązując do ustaleń rozdziału pierwszego, zawiera udaną próbę interpretacji procesu ewolucji w pracach instytucjonalistów. W rozdziale przedstawiono także bardzo istotny z punktu widzenia analizy transformacji model zmian instytucjonalnych. Rozdział zamykają interesujące rozważania na temat zmian norm formalnych i nieformalnych norm ogólnych w Polsce.

Pozostałe rozdziały stanowią ważną poznawczo, szczegółową analizę wybranych aspektów transformacji w Polsce. Tłem dla rozważań są ustalenia zawarte w pierwszej części książki. Tak więc istnieje dobrze zaprojektowana korespondencja między ogólnym wprowadzeniem i szczegółowymi rozdziałami składającymi się na drugą część recenzowanej książki. Rozdział piąty poświęcono analizie przekształceń własnościowych w okresie transformacji w Polsce, szczególną uwagę zwracając na znaczenie historii i hierarchii własności. Naturalną kategorią, od której Autorka rozpoczyna analizę, są prawa własności. Bardzo interesujące są rozważania dotyczące przemian instytucji własności w okresie transformacji w Polsce oraz historyczne i społeczne czynniki zmian instytucji własności.

Rozdział szósty pt. „Wpływ grup interesu na przemiany instytucjonalne” („The Influence of Interest Groups on Institutional Change”) zawiera studium na temat oddziaływania grup interesu na przemiany instytucjonalne. Oprócz zarysu tła teoretycznego, rozdział prezentuje interesujące, szczególnie dla anglojęzycznego czytelnika, przykłady współzależności między zmianami instytucjonalnymi a działaniami formalnych i nieformalnych grup interesu. Rozdział siódmy („Stosunki między bankami a kredytobiorcami jako przykład ewolucji form umownych”, „Relations between Banks and Borrowers as an Example of the Evolution of Contractual Forms”) to studium rozpatrujące, na przykładzie sektora bankowego, ewolucję kontraktów kredytowych w bankach działających w Polsce. Recenzowaną książkę zamyka rozdział ósmy pt. „Instytucje wprowadzone w okresie transformacji i ich wpływ na efektywność i ład w gospodarce polskiej” („Institutions Launched under Transition and their Impact on Efficiency and Governance in the Polish Economy”). Podobnie jak inne rozdziały w części poświęconej przypadkowi polskiej transformacji i ten fragment pracy jest dobrze osadzony w teorii.

Recenzowana książka, z uwagi na wydanie jej w wersji dwujęzycznej, z jednej strony przynosi wiedzę i doświadczenia wyływające z polskiej transformacji na forum języka angielskiego, z drugiej zaś stanowi bardzo cenne narzędzie poznawcze dla wszystkich tych osób zainteresowanych problemami transformacji, które dzięki tej książce mogą spojrzeć na obiekt od strony ewolucji szeroko rozumianych instytucji gospodarki rynkowej.

Cele, które Autorka sobie postawiła, przygotowując publikację, zostały osiągnięte. Problematyka podjęta w książce jest niezwykle ważna i aktualna. Autorka dowiodła swych wysokich kompetencji

w zakresie znajomości współczesnej, światowej literatury, ale także wykazała zdolności do syntezy i twórczego wykorzystania koncepcji nowej szkoły instytucjonalnej do opisu i diagnozy przebiegu polskiej transformacji. Recenzowana praca na pewno będzie inspiracją do dalszych badań, w tym przede wszystkim studiów empirycznych nad instytucjonalnymi uwarunkowaniami transformacji.

Tadeusz Kowalski
tadeusz.kowalski@ue.poznan.pl

Gavin Kennedy, *Adam Smith. A Moral Philosopher and His Political Economy*, Great Thinkers in Economics Series, Palgrave Macmillan, 2008, ss. 336.

O tym, że myśl Adama Smitha jest ciągle żywa, świadczą liczne publikacje dotyczące jego intelektualnych osiągnięć i idei. Wpisując w wyszukiwarkę książek na stronie Amazon hasło „Adam Smith economics”, otrzymujemy prawie 6000 wskazań książek nowych i używanych, a na zapytanie o wydane po 2006 r. – aż 915. Przyjmując, że część z nich nie traktuje bezpośrednio o tym ekonomście, liczby i tak pozostają imponujące! Są wśród nich książki opisujące w sposób publicystyczny życie i twórczość wielkiego Szkota, takie jak P. J. O'Rourke'a¹ i Jamesa Buchanana² (Difin, 2008), ale też analizujące współczesne problemy gospodarcze w świetle idei Smitha, jak np. Deepaka Lala³ czy Davida Warsha⁴. W ostatnich latach także polscy autorzy poświęcili Smisowi dwie wartościowe pozycje naukowe⁵. W tej drugiej pracy, oprócz omówienia życia i głównych idei A. Smitha, zawarte są krótkie wypisy z jego dzieł, w tym tłumaczenia kilku tekstów. Dotychczas w języku polskim ukazały się *Bogactwo narodów* (PWN, Warszawa 1954 i 2008) i *Teoria uczuć moralnych* (PWN, Warszawa 1989).

W 2008 r. pojawiła się kolejna biografia intelektualna Adama Smitha, autorstwa Gavina Kennedy'ego pt. *Adam Smith. A Moral Philosopher and His Political Economy* (opublikowana w serii „Great Thinkers in Economics”). Celem tej serii jest prezentacja najwybitniejszych umysłów ekonomii – ich życia, twórczości i uwarunkowań historycznych. Dotychczas wydano książki o G. Myrdalu, J. M. Keynesie, A. Marshallu i F. Modiglianem, a inne opracowania dotyczące kolejnych uczonych są w przygotowaniu.

Profesor Gavin Kennedy jest znany polskiemu czytelnikowi z opublikowanych na naszym rynku książek o negocjacjach. W trakcie swojej kariery naukowej zajmował się ekonomiką obrony, ale po – jak sam mówi⁶ – rozwiązaniu Układu Warszawskiego, zrealizował „dywidendę pokoju” i zmienił audytorium z dyplomatów i wojskowych na biznesmenów i przedsiębiorców, którym zaczął wyklądać teorię negocjacji. Po 2000 r. w polu jego zainteresowań naukowych pojawiła się postać Adama Smitha. W 2005 r. opublikował pracę *Adam Smith's Lost Legacy* (Palgrave Macmillan, 2005), a trzy lata później kolejną.

Adam Smith jest człowiekiem, którego biografię trudno przedstawić na dwóch stronach. Była ona raczej uboga, a czas wypełniały mu głównie zajęcia zawodowe: wykłady na uniwersytecie, praca w urzędach państwowych, opieka nad młodym Dukiem Buccleuch w czasie ich dwuletniej podróży po Francji oraz pisanie dwóch dzieł życia. Utrzymywał wiele przyjaźni, ale z ludźmi bliskimi mu intelektualnie i zawodowo – przede wszystkim z kręgów uniwersyteckich, urzędniczych i arystokratycznych. Nie miał tak bujnego życia osobistego jak chociażby J. S. Mill czy J. M. Keynes. Dlatego

¹ *On the Wealth of Nations* (Altantic Books, 2007).

² *Adam Smith. Życie i idee*.

³ *Reviving the Invisible Hand* (Princeton University Press, 2006).

⁴ *Knowledge and the Wealth of Nations* (W. W. Norton & Company, 2006).

⁵ Jerzy Chodorowski *Adam Smith (1723-1790). Życie i dzieło autora 'Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów'* (Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002) oraz Stefan Zabieglik *Adam Smith* (Wiedza Powszechna, Warszawa 2003).

⁶ Wypowiedź dostępna na: www.adamsmithlostlegacy.com.